

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

У статті розглядаються причини низького рівня капіталізації банківської системи України. На основі зарубіжного досвіду визначаються напрями підвищення рівня капіталізації вітчизняних банків.

Reasons of low level capitalization of the Ukraine's banking system are examined in the article. On the basis of foreign experience directions of increase of level capitalization of domestic banks are determined.

Розвиток банківського сектора – найважливіша умова економічного зростання. Залучаючи фінансові ресурси (зокрема, іноземні інвестиції) і надаючи їх згодом організаціям і населенню, банки активно впливають на товарні відносини (як у сфері виробництва, так і у сфері реалізації) і тим самим здійснюють безпосередній вплив на соціально-економічні відносини у державі загалом.

Одним із визначальних критеріїв розвитку є рівень капіталізації. Існують різні підходи до її визначення. Ринкова капіталізація характеризується ринковою вартістю компанії або вартістю пакетів акцій, часток, паїв. Але оскільки на сьогодні лише вельми незначне число вітчизняних банків мають відкриту ринкову оцінку, цей показник застосовувати наразі складно. Часто під капіталізацією банківського сектора розуміються власні засоби або власний капітал банків і їхня достатність для покриття прийнятих ризиків.

Таким чином, очевидно, що в ході інтеграції банківської системи України у міжнародну найважливішим завданням як самих банків, так і держави, має стати збільшення капіталізації вітчизняної банківської системи.

Теоретичним і практичним аспектам дослідження проблеми капіталізації банківських систем присвятили свої праці З. Васильченко, В. Геєць, І. Лютий, А. Криклій, А. Мороз, В. Міщенко, П.Роуз та інші.

Метою статті є розгляд причин низького рівня капіталізації вітчизняних банків та визначення шляхів його підвищення.

На сьогодні, банківська система України продовжує динамічно розвиватися, банки активно кредитували підприємства реального сектора економіки, соціальні програми. Однак, в умовах високих темпів зростання обсягів діяльності банки не змогли забезпечити адекватне нарощування обсягів капіталу, внаслідок чого відновилася негативна тенденція відставання темпів зростання капіталу від темпів зростання активів банків, підвищився ризик диспропорцій в розвитку банківської системи. При зростанні активів банків на 22,1 %, зобов'язань – на 24,6 % регулятивний капітал збільшився лише на 15,3 %. Незбалансованість темпів зростання капіталу та обсягів активно-пасивних операцій свідчить як про зростання ризиків у діяльності банків, загрозу зниження фінансової стійкості банків, так і обмежених можливостей для стабільного розвитку банків та позитивного впливу на структурні перетворення в економіці.

Причинами відставання темпів зростання капіталу від обсягів активних операцій для більшості банків і банківської системи в цілому є недостатнє приділення банками уваги проблемі нарощування капіталу адекватно ризикам та обсягам діяльності, а також погіршення структури активів внаслідок збільшення частки високо-ризикових операцій.

При значно нижчих темпах зростання капіталу мало місце й недостатньо якісне його зростання, про що свідчить намагання багатьох банків збільшити регулятивний капітал не за рахунок його стабільної частини, насамперед, статутного капіталу, а шляхом переоцінки основних засобів, субординованого боргу, нерозподіленого прибутку минулих років, що негативно впливає на якість капіталу і знижує ефективність виконання ним захисної функції.

Незважаючи на те, що згідно з чинним законодавством України власники банку мають один раз на рік розподіляти прибуток, на сьогодні нерозподілений прибуток минулих років складає близько 10 % регулятивного капіталу. У разі прийняття власниками банків рішення про спрямування цього прибутку на виплату дивідендів, банки можуть втратити значну частину капіталу [1, с.97].

Загрозливого характеру набувають і значні відрахування від регулятивного капіталу, які продовжують зростати випереджаючими темпами порівняно з регулятивним капіталом. Банки втрачають значну частину капіталу у зв'язку зі зменшенням капіталу на суму нарахованих, але не сплачених доходів, що є свідченням відсутності в багатьох із них ефективних систем управління активами і пасивами та зваженої процентної політики.

Внаслідок відставання темпів зростання капіталу від активів в банках намітилася негативна тенденція зниження нормативів достатності капіталу, що свідчить про зростання ризиків у діяльності банків.

Про недостатній обсяг капіталу багатьох банків свідчить і те, що на сьогодні для кожного четвертого банку існує проблема кількісного нарощування капіталу відповідно до вимог постанови Правління НБУ від 29.03.2005 року № 91 [2].

Отже, недостатній рівень капіталізації на сьогодні виступає стримуючим чинником подальшого стабільного розвитку та ефективного функціонування банків, а також залишається недостатнім для активної участі банків у забезпеченні структурної перебудови економіки.

З метою недопущення зниження рівня капіталізації та фінансової стійкості банків, а також підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому міжнародних ринках, вітчизняним банкам необхідно:

забезпечити пропорційне зростання регулятивного капіталу та його складових обсягам активно-пасивних операцій з врахуванням вимог постанови правління НБУ від 29.03.2005 року № 91;

✓ активно залучати нових акціонерів, включаючи іноземних інвесторів, з метою нарощування статутного капіталу банків;

✓ розробити план заходів щодо підвищення рівня капіталізації, якщо значення нормативу адекватності регулятивного капіталу наближається до граничного значення;

✓ підвищити ефективність управління активами і пасивами з метою недопущення необґрунтованого збільшення відрахувань від регулятивного капіталу, зокрема, пов'язаними з нарахованими, але несплаченими доходами;

✓ розглянути на найближчих зборах акціонерів (учасників) питання про спрямування нерозподіленого прибутку минулих років на формування загальних резервів або на виплату дивідендів з подальшою їх капіталізацією;

✓ більш активно застосовувати процедуру реорганізації банків шляхом приєднання або злиття, а також реструктуризації банків шляхом закриття (продажу) збиткових філій (безбалансових відділень);

Усвідомлюючи надзвичайну важливість збільшення власного капіталу банків, Національний банк України в

межах наданих йому повноважень повинен прагнути до створення сприятливих умов для такого збільшення. При цьому створення таких умов має супроводжуватися конкретизацією вимог до якості капіталу, що залучається кредитними організаціями, а також вимог, котрі дозволяють оцінювати ефективність діяльності кредитних організацій [3].

Розглядаючи зарубіжний досвід до заходів, здатних стимулювати зростання капіталізації, зокрема, можна віднести:

- 1) встановлення податкових пільг для кредитних установ, у т.ч. і для їх акціонерів;
- 2) залучення грошових засобів за допомогою IPO;
- 3) залучення виведених з економіки ресурсів шляхом інвестування в цінні папери державних і приватних банків (мова може йти про різні види ресурсів, такі наприклад, як засоби, які перебувають за кордоном, які необхідно залучити через механізми амністії, або частина пенсійних накопичень); у якості інструментів залучення також можливе використання субординованих кредитів, у тому числі й за рахунок державних засобів;
- 4) більш активне використання механізмів державної й приватної участі у формуванні загальноекономічного середовища, таких як іпотека, сек'юритизація і т.д.;
- 5) зниження обсягів непрофільних обов'язків кредитних установ; мінімізація звітності для регіональних підрозділів, у зв'язку з дублюванням звітності головним офісом;
- 6) розширення можливостей придбання акцій банків з боку юридичних і фізичних осіб, зокрема за рахунок використання кредитних ресурсів; спрощення процесу реєстрації емісії банківських акцій.

Для вирішення питання про підвищення ролі банків в економічному розвитку країни необхідні термінові комплексні заходи щодо нарощування капіталу банківської системи. Світовий досвід подолання низького рівня капіталізації й підтримки її на рівні, що забезпечує стабільну роботу банківської системи, в основному полягає у двох альтернативних підходах. При першому – основним джерелом зростання капіталу банків є власний прибуток у комбінації з іноземним капіталом (так діють практично у всіх країнах Центральної й Східної Європи). У результаті в акціонерному капіталі банків цих країн стали переважати іноземні акціонери. Другий підхід передбачає різку активізацію державних заходів щодо нарощування капіталізації банків. Так, наприклад, діяли уряди Японії, Норвегії, Чилі й ін. Проблема капіталізації в цьому випадку вирішується головним чином у взаємозв'язку з такими важливими цілями як санація банків, ресурсозабезпечення і т.д. Зокрема, в Японії уряд викупував у банків проблемні борги, і входив таким чином у капітал банків. При цьому обговорювалися умови наступного виходу при нормалізації становища. Надавалися також надзвичайні кредити для забезпечення ресурсами виконання загальних економічних цілей відповідно до завдань структурної політики.

У цьому контексті є необхідним:

1. Максимальне залучення в економіку наявних грошових ресурсів; розширення можливості купівлі банківських акцій юридичними й фізичними особами, зокрема, за рахунок використання кредитних ресурсів; спрощення процесу емісії банківських акцій; прийняття правових, економічних і адміністративних заходів щодо збільшення грошових потоків через приватні комерційні банки.

2. Зниження норм резервування, введення податкових пільг на прибуток банків, а також на прибуток їх акціонерів та інших інвесторів, який буде використовуватися на збільшення капіталу.

3. Більш повно використовувати потенціал системи державних банків, сприяти спрямуванню частини їх ресурсів на розвиток фондового й грошового ринків (іпотека, сек'юритизація, довгострокові субординовані кредити).

4. У зв'язку з розвитком IPO для підтримки на початковому етапі цього сегмента ринку доцільно розглянути можливість підключення банків, що оперують державними коштами, до купівлі цінних паперів.

5. Увести в дію механізм купівлі акцій комерційних банків банками з державною часткою. Ураховуючи, що цей захід може привести до збільшення частки держави в банківській системі, необхідно передбачити, надалі можливість виходу з неї держави. Це може бути здійснене шляхом наступних реалізацій банківських акцій державою, які, імовірно, будуть відбуватися на більш високому ціновому рівні, що зробить дану операцію ще більш економічно доцільною.

6. Спростити процес реєстрації емісії банківських акцій.

7. Ширше застосовувати практику рефінансування комерційних банків; перетворити механізм рефінансування в реально діючий інструмент економічної політики.

8. Зменшити обсяг непрофільних банківських операцій і пов'язаних із цим накладних витрат; мінімізувати звітність регіональних підрозділів (тому що вона дублюється в консолідованій звітності, що складається головним офісом).

Отже, необхідно розробити спеціальні механізми, що стимулюватимуть зростання рівня капіталізації банківської сфери й збільшення функціональної ролі банків в економіці країни. Для цього необхідно використовувати весь комплекс заходів грошово-кредитної й фінансової політики, спрямований на зміцнення банківської системи й формування ефективних умов її функціонування. Здійснення запропонованих заходів буде стимулювати банки до повномасштабної участі в реалізації економічних перетворень у країні.

1. Гесць В.М., Гриценко А.А., Барановський О.І., Близнюк В.В., Кваснюк Б.Є. Капіталізація економіки України: наукова доповідь / Інститут економіки та прогнозування НАН України / В.М. Гесць (ред.), А.А. Гриценко (ред.). – К., 2007. – 220с. 2. Криклій А.С. Капіталізація банківської системи України в умовах глобалізації: проблеми та перспективи // Економіка і держава. – 2006. – №5. – С.32. 3. Коваленко В.В., Прадун В.П. Оцінка впливу монетарної та регуляторної політики Центрального банку на розвиток банківського капіталу // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №6. – С.23.

Надійшла до редколегії 05.11.2007

Н.В. Савчук, асп.

ФІНАНСОВІ ІНТЕРНЕТ-ПОСЛУГИ – НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

У статті визначено основні види фінансових Інтернет-послуг та розглянуто їх значення для фінансової системи. The article describes the basic kind of the financial Internet services and their importance for financial system.

Функціонування будь-якої економіки не можливе без ефективної фінансової системи. Фінансові організації

різних рівнів глибоко проникають в сферу виробництва, активно впливають на економічну та соціальну сферу.